

U TUUKULIL T'AANAJIL

UTI'AL LE K'ÁAT CHI'IL MÁASEWAL YÉETEL AFROMEXICANA

U Mola'ayil Yéeybal yéetel u Táakpajal u Lu'unkabilo'ob Yucatán, je'ebix ku ya'alik artíkulóos 1 yéetel 2 ti' u Noj A'almajt'aanil u Noj Lu'umil México; artíkulóos 6, 7 yéetel 30 ti' u K'aax t'aanil 169 ti' u Múuch' meyjilo'ob yok'o'ol kaab tio'olal Máasewal kaajalo'ob yéetel uláak' Múuch' Máasewal kaajalo'ob; artíkulóos 3, 5, 18, 19 yéetel 32 xookil 2 ti' u A'alajil Noj lu'umilo'ob Nuupano'ob yok'o'ol le u Páajtalil Máasewal kaajalo'ob; XXIII ti' u A'alajil Americana yok'o'ol le u Páajtalil Máasewal kaajalo'ob; artíkulóo 1 xookilo'ob 1 yéetel 2, artíkulóo 25 jatsil a) ti' u K'aax t'aanil yok'o'ol kaab ti' u Páajtalil Kaajalo'ob yéetel Polítikóos; ichil le u artíkulóos 2, 7 bis yéetel 95 bis ti' u Noj A'almajt'aanil u Lu'umil Yucatán yéetel u artíkulóos 5, 106 jats'ilo'ob III, V, VIII, IX yéetel X ti' u A'almajt'aanil Mola'ayilo'ob yéetel u Nu'ukbesajil Yéeytáambal yéetel u Táakpajal Kaaj tu Lu'umil Yucatán; ku beetik junp'éeel k'áat chi' uti'al máasewal máako'ob wáa Afromexicanas, uti'al u yaantal ba'ax ku tuukultal yok'o'ol u nu'ukulil uti'al u ye'esaj máax u yu'ubikubaj máak, u nuup yéetel le kaajalo' beyxan yéetel u jo'ol póopilil politikóo, bey u nu'ukulil uti'al u meyajtal le jach jeets'ano'obo, le o'olale' ku ts'aajba k'ajóoltbi lela':

T'AANAJIL

Ti' tuláakal máako'ob ku wu'uykubao wáa ti'aan ichil junp'éeel Múuch' Máasewal kaajalil Maya, ti' uláak' ch'i'ibal wáa Afromexicana ti' u lu'umil Yucatán, beyxan máaxo'ob yaani', ti' u bejil u jalachilo'ob wáa u jo'ol póopilo'ob, ku t'aanalob uti'al u táakpajaloob ichil le Múuch'taanbalil uti'al u yúuchul k'áatchi'il, ich jáalk'aabil t'aanil ti' máako'ob, káajo'ob yéetel máasewáal kaajo'ob yéetel afromexicanas ti' u Noj lu'umil Yucatán uti'al u jool poopintaj yéetel u táakpajal ti' politiká.

Ba'ax ku kaaxtik IEPACe' u k'aamik ba'ax ku tuukultik yéetel ba'ax ku ya'alal yok'o'ol u meyajil u páajtalilo'ob politikóo yéeyajilo'ob ti' kaajalo'ob yéetel múuch' máasewal kaajalo'ob yéetel afromexicanas yéetel bix jun páajtal u beychaja u yokolo'ob ichil le candidaturas uti'al kuuchilo'ob ti' Diputaciones wey tlu'umilexa wáa ichil Mul kaajo'ob tu bejil partidos políticos.

LE U CHICHELE LELA'

Aantal u meyajilo'ob yéetel u nu'ukulilo'ob k'abéet ti' le Mola'aya, uti'al ichil u k'oochile', u beet junp'éeel K'áat chi' uti'al u moolik, tsoolik yéetel u ts'íibtik le ba'ax ku tuukultal, túuntajilo'ob yéetel ba'ax ku ya'alal tuméen kaajalo'ob yéetel múuch' máasewal kaajalo'ob yéetel afromexicanas ti' Yucatán, yok'o'ol u nu'ukulil uti'al u ye'esaj máax ku wu'uykuba', u nuup yéetel le múuch' kaajalo' yéetel u jo'olintaj politiká, bey u chuunil uti'al u yi'ilal máax u jo'ol póopilil u k'oochil uti'al u meyajtik le jach jeets'ano'obo yéetel u ma'alobkunsaj le u a'almajt'aanil uti'al u téetal candidatos uti'al le u Meyajil Yéeyt'aambal 2026-2027, ba'ale lela' ma' u k'áat ya'ale' mun páajtal u éejeniltik yaanal ba'alobe' wáa ichil u meyajje' k'abéet.

ETAPAS DE LA CONSULTA

U JATS'ILO'OB LETI'E' K'ÁAT CHI'A

U jats'il leti'e' K'áat chi'a	U tsoolil
U jats'il Ch'alba yéetel ti' táanij éejenilo'ob	Ichil le jats'ila yaan yáax meyajilo'ob yéetel u k'ajóolali máaxo'ob yaan u táakpajalo'ob ichil u meyjil le k'áat chi'o. Ku káajal yéetel u xa'ak'alil ju'unilo'ob, u xookil u siyanil yéetel u xa'ak'alil u bak'paachil wey tlu'umilexa, je'ebix u xa'ak'alil u a'almajt'aanilo'ob yaan u yi'il yéetel u páajtalil politikóo-yéeyt'aambal ti' máasewal kaajalo'ob yéetel afromexicanos yéetel u kaajnalilo'ob, lela' uti'al u yaantal jump'éeel chich chuunil ku nu'uk bejsaj leti'e' u meyjil le k'áat chi'a. Beyxan yaan u táakpajal máaxo'ob jach u k'ajolo'ob le ba'ax ku kaaxtala', máaxo'ob, yok'o'ol le ba'ax u k'ajolo'ob yéetel u túuntajilo'obe, yaan u tsool xikino'ob yok'o'ol u tsoololil, ku yáantik uti'al u yutsil, u páajtalil yéetel u malo'ob meyjio'ob tak u yáax jats'ilo'ob.
U Jats'il ti' T'aanajil	Yéetel u láak'intajil le máaxo'ob jach u k'ajóolo'ob le ba'ax ku kaaxtala', ku ts'aajba k'ajóoltbi le u t'aanajil le K'áat chi'a yok'o'ol u chuunil le u A'almajt'aanil. Le t'aanaj k'abéet u ts'aajba k'ajóoltbi ichil u Internet le Mola'aya, u ts'amilo'ob, u Internet kaajnalob yéetel u kúuchil kaajnalob ti' u 106 méek'tan kaajilo'ob wey tlu'umilexa. Yéetel leló tu kaaxtal u béeykunsaj u k'uchul leti'e' tsoolo' ti' tuláakal kaajilo'ob yéetel múuch' máasewal kaajalo'ob yéetel afromexicanas, je'ebix ets'a'an tu Noj Tsool ts'íibil ti' Kaajalo'ob yéetel Múuch' kaajal máasewalo'ob yéetel Afromexicanas.
U jats'il Num chi'taj	Ku ts'aajba ojéltbil le t'aanaja' yéetel u nu'ukulil num chi'tajo'ob ti' le K'áat chi'o, ku ts'aajba tu táanil ti' le kaajnalob ti' múuch' máasewal kaajalo'ob yéetel afromexicanas u k'áato'obe, le u wewelil k'áat chi'obo' yéetel u chichelo'ob kun k'áatbile' yéetel nub chi'il tsoololil. Laili'e' u k'íinile', yaan u ts'áajba ojeltbi yok'o'ol ba'ax ku kaaxta'al yéetel le k'áat chi'a, u k'íinilo'ob le múuch' ts'íikbalo'ob kuchkabalo'obo' yéetel Bix jun páajtal u táakpajlo'obe'. Le ts'áaj ojeltbi le u nu'ukulil tsoolole' yaan u t'ooxo' ich castlan t'aan yéetel maya t'aan, yéetel num chi'ob, u ts'amilo'ob ti' le Mola'aya, beyxan yaan u taak'al num chi'ob ichil le mola'ayo'ob kun táakpajlo'ob, ti' le 106 mul kaajo'ob wey tlu'umilexa' ti' kúuchilo'ob kaajnalob, bey kúuchil miatsilo'ob yéetel u najil koonolo'ob. Yok'o'ol le radio kaajalo'ob yéetel Internet, taan u tuukultal jump'éeel Xíinbalil k'atunyaj uti'al u ts'aajba ojeltbi ichil jejeláas nojoch joonajo'ob ba'ale chen tu'ux jach k'abéet, xíinbalil k'atunyaj ti' mukul tuchiil ts'íib uti'al internet uti'al múuch' kaajnalob yéetel mol'ayil kansajilo'ob, u ts'aajba ojeltbi tu bejil ts'amob internet mola'ayob yéetel uti'al le máaxo'ob ku táakpajlo'obo, beetab jump'éeel chan kuuchilil ichil u nojoch joonaj web le mola'aya, beyxan u ts'áaj ojeltbi u balinajilo'ob tu bejil YouTube.
U Jats'il U tuukulil	U jats'il tuukultal uti'al máaxo'ob tiano'ob ichil le kaajalo'ob yéetel u múuch' kaajal mayas, afromexicanas yéetel uláak' máasewal kaajalo'ob ets'a'ano'ob wey tu lu'umil Yucatán, tuukulnako'ob yok'o'ol u chichelo'obi le K'áat chi'a yéetel ka ch'a'abak u éejenilo'ob. Ichil leti'e' jats'ila' ma' tu páajtal u yokol mix juntúul jo'ol póopilil yéeyt'aambal.

	Jujunp'éeel kaajilo'ob wáa múuch' kaajale yaanti'ob u jalk'a'abil uti'al u beetik u meyjil le tuukulo'obo bey muul meyajilo'ob ichil u kaajalo'ob. Le máako'ob máasewalo'obe' wáa afromexicanas jujuntúuli', kaajo'ob, jo'ol póopilo'ob yéetel múuch' kaajo'ob jun páajtal u ts'aajkob k'ajoltbi ba'ax ku tuukultiko'ob tu bejil internet wáa tu wewelil k'áat chi'o ts'íibtan, wáa bey u k'áato'obo'. Wáa u k'áato'ob ka láak'intak tumen u meyjil IEPACe' uti'al ka bisak le u tsoololil ichil u múuch'tsikbalo'obe, jun páajtal o k'áatiko'obe, ba'ale yaan u éejeniltal bix kun beetbil.
U Jats'il U k'áat chi'	Yaan u beetal óoxp'éeel Múuch'ts'íikbalo'ob Kuchkabalo'ob ti' óoxp'éeel kuuchilo'ob, Mérida, Tekax yéetel Valladolid, téetabo'ob tuméen jalk'abil u k'uchul máaki' yéetel u naats'il yéetel uláak' kaajalo'ob tu'ux yaan u ya'abil máasewal kaajnalo'ob tsoolano'ob ti' mayak'ob uti'al u tsikbalo'ob tu'ux le máaxo'ob taalako'obe, jun páajtal u tsikbalo'ob yok'o'ol ba'ax yaan ichil le wewelil k'áat chi'o, ba'ale le ba'ax ku tuukultiko'obe k'abéet jeel bix u ya'alik u miatsilil tu'ux u taale', lela' uti'al ka muul beetak u ts'o'oksajilo'ob yéetel ba'ax ku ya'aliko'ob yok'o'ol le ba'ax ku k'áatalo'. Yaan u yaantal junp'éeel k'áat chi' ti' Internet uti'al u beetal chen ch'aajbili u táakpajlo'obi'.
U Jats'il u Xaak'alil ba'ax a'alabi'	Ti' le jats'ila', yéetel tuláakal le ba'ax tuukultab, ba'ax tsikbalt'ab yéetel ba'ax a'alabo', IEPACe' yaan u beetik junp'éeel xak'a'alil uti'al u yi'ilik u ma'alobil yéetel, wáa beyo', u tak'al ichil le jach jeets'ano'obo yéetel u a'almajt'aanilo'ob. Le ba'ax a'alab wáa chen tsikbalta'ab' ma' ch'a'ajbo yaan u tsoolol ba'axten, yéetel yaan u ts'aajba ba'ax yok'lal ma'chen tio'olal u nu'ukulil beyxan tio'olal u a'almajt'aanil tu'ux ku ya'alik ma' k'abéeti'. Tio'olal lela', IEPACe' ku k'aamik u K'oochil u xaak'altik yéetel, wáa beyo', ku ts'aajk utsil ti' le ba'ax tuukultab, ba'ax tsikbalt'ab yéetel ba'ax a'alabo', beyxan u a'almajt'aanilo'ob a'alab tuméen le múuch' kaajalo'ob, yéetel le máako'ob k'áat chi'itabo'obe, yéetel lelo' ku beychaja u sáasilil yéetel u ba'axteni' le xaak'alilo'.
U Jats'il le u ts'o'okolilo'ob, xoot k'iinil yéetel u baykunajil	Yaan u beetal junp'éeel ts'o'ok tsool ts'iibil yéetel ba'ax kaaxtab ichil jujump'éeelal le múuch'ts'íikbalo'ob kuchkabalo'obo', beyxan yaan u ts'iibta ichil computadora tuláakal u tsoolol jóok' ti' le k'áat chi'ob k'aama'bo. Uiti'al u yaantal ti' IEPAC u nu'ukulil uti'al u xaak'altik u táakpajal yéetel u jo'ol póopintajil le kaajalo'ob yéetel le múuch' máasewal kaajalo'ob yéetel afromexicanas ti' le u Meyajil Yéeyt'aambal 2026-2027, le tsool ts'iiba yaan u ts'aajba k'ajoltbi yéetel u ts'o'okilo'ob yéetel u jach ba'alilo'ob, ken k'uuchuk u k'iinile, yaan u ts'aajba nen óoltbi uti'al u beetal u a'almajt'aanilo'ob tuméen Noj Múuch'kabil jun páajtal u éejeniltike' uti'al u ts'íibtal u k'aaba candidaturas máasewalo'ob yéetel afromexicanas. U Ts'o'okile', le UIGND yaan u beetik junp'éeel nub chi'il tsoololil utia'al u xookol chéen ch'a'abili tu'ux kun ts'aajbi u jach ma'alo'obil le ts'o'okolilo'obo yéetel ba'ax kaaxtab ichil le meyajila', tuláakal lela' yaan u ts'aajba ojéltbi uti'al u baykunajil.

TU'UX KUN BEETBIL, U K'ÍNILO'OB YÉETEL U K'IINTSILILO'OBIL LE MÚUCH'TS'ÍKBALO'OB KUCHKABALO'OBO

Fecha U k'íinil	Municipio Méek'tan kaajil	Horario K'iintsilil	Lugar Kúuchil
9 ti' septiembre ti' 2026	Tekax	16:00 horas	Tekax (CEDE) tablaje Catastral Núm. 792, Ex vía Ferrocarril Mérida- Peto.
10 ti' septiembre ti' 2026	Mérida	16:00 horas	Mérida (CEDE) C. 25, Inalámbrica, 97069 Mérida, Yucatán.
11 ti' septiembre ti' 2026	Valladolid	16:00 horas	Valladolid (CEDE) Avenida Chan Yokdzonot, Tablaje Catastral 10349

YOOCHELO'OB LE K'ÁAT CHI'O

U Jo'ol póopilil k'oochik: IEPAC

U Mola'ayil Jeets'ik: CODHEY

U Mola'ayil u k'aj óolal: INDEMAYA

U Jo'ol póopilo'ob kun yáantajo'ob: INDEMAYA, INDERM, UADY, SEGEY yéetel múuch' kaajnalo'obil Red Cívica u k'ajolo'ob le chicha'.

U X Cha'anilo'ob yéetel u J Cha'anilo'ob: Tuláakal máak, partidos politikóos, u Mola'ayil kansajo'ob yéetel múuch' kaajnalo'ob, kun ye'esiko'ob ku chuupiko'ob le ba'ax ku k'áatal ichil le u T'aanajil le k'áat chi'a.

BIX JUN PÁAJTAL U TÁAKPAJLO'OBE'

- A.) Múuch'ts'íkbalo'ob kuchkabalo'ob (Tekax, Valladolid yéetel Mérida)
- B.) K'áat chi'ob ts'íibtan
- C.) K'áat chi'ob' ichil internet

Leti'e' bix jun páajtal u táakpajlo'obe', yaan u beetal takti 21 ti' agosto tak 16 ti' septiembre ti' 2026.

UTI'AL ULÁAK' TSOOLOLIL

Takti' u ts'aajba ojéltbi le T'aanajila' jun páajtal u tsoolol tuláakal ba'ax ma' tu na'atale' yok'o'ol le K'áat chí'a yéetel jun páajtal a ts'íibt a k'aabae' ti' le Mola'ayil Yéeybal yéetel u Táakpajal u Lu'unkabilo'ob Yucatán, tiaan calle 21 xookil 418 ichil 22 yéetel 22-A Ciudad Industrial, C.P.97288, Mérida, Yucatán, takti' lunes tak viernes ichil k'iintsilil ti' 09:00 tak 16:00 k'iintsilo'ob ti' sutuchiilt'aan 999 930 3550 jaayil 230, wáa tu bejil u táan óoltal ichil Kastlan t'aan yéetel maya t'aan ti' whats app wáa T'aanak ti' xookil celular 999 747 76 25, takti' lunes tak viernes ichil u k'iintsilil ti' 10:00 tak 15:00 k'iintsilo'ob.

Beyxan ti' mukul tuchiil ts'íib uti'al internet: igualdad@iepac.mx wáa tu nojoch joonajil le mola'aya www.iepac.mx tu'ux ma'ak'antal junp'éeel kuuchil web uti'al leti' <https://iepac.mx/consultas2026/>